

Titel: Journalen NB32

Citation: "Journalen NB32", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2009 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb32-txr-shoot-k3.pdf> (tilgået 08. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K26

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

3. Indhold

»Centrum er jo et Punkt, Skiven et stort Legeme; og dog er kun det at træffe i Centrum at træffe, at træffe Skiven er ikke at træffe: saaledes lever egl. kun det Intensive, det Extensives Væren er en Væren som egl. ingen Væren er« (NB32:2). Optegnelsen, der er den første egentlige i NB32, introducerer et grundtema i journalen, hvor det intensive og det ekstensive, det marginale og midten, nærhed og fjernhed udgør nogle af de poler, som SK hyppigt lader sine optegnelser udsænde sig imellem. At komme fra pol til pol er en kristen ekspedition, hvorunder mennesket bliver sig selv som ånd og derved ophører med at være en usynlig aktør i historien: »Som at skrive i Sandet eller i Havet intet Spor efterlader sig, saaledes er al den Existerende, som ikke blev Aand en Forsvunden, et Spørløst« (NB32:2).

Det kan derfor ikke undre, at SK også i denne journal med jævne mellemrum udløser en haglbyge af ukvemsord over kristendommens statslønnede forvaltere, der har svigtet deres opgave og ladet det forskelsløse brede sig i alle retninger. Landets præster, docenter og teologiske professorer udgør et »Sludder-Compagnie« (NB32:117), der har specialiseret sig i at producere »dette fede Flæsk af høitidelige Talemaader om at elske Gud« (NB32:132; jf. 136), og sidder som blodsugende parasitter på »de sande store religieuse Skikkelser« (NB32:77). Under inspektionen af »hele dette Stillads af høifornemme og høitgagerede Præster og Embedsmænd« (NB32:57) fremhæver SK ofte det teatraliske og kunstlede hos præsterne (NB32:150), der snart kaldes »1000 costumerede Leie-Tjenere« (NB32:149), snart »Theater-Præster« (NB32:116), som poserer hult og halvhjertet i de »dertil byggede Theater-Bygninger« (NB32:131).

Med sin kritik af gejstligheden ønsker SK ikke blot at modarbejde den grasserende sekularisering, der kendetegner det moderne, men tillige at afværge den humanisering af kristendommen, som har fundet sted i løbet af historien:

Saa faae vi en aldeles verdsliggjort Geistlighed: Embedsmænd, Rangspersoner, Mænd med Koner og Familie, fangne i alt Timelighedens Vrøvl trods Nogen. Og dette skal være Mediet igjennem hvilket Guds Ord skal lyde! Ja dersom dette Medium er beregnet paa at forplante Lyden, saa er ogsaa Madratser skikkede dertil! (NB32:30)

Senere i journalen griber SK til tegnebogen for at illustrere den nedslidning af betydning, der finder sted, når visse begreber har cirkuleret for længe i kulturen: »Hvad i Endelighedens Verden Penge er, er aandeligt, Begreberne« (NB32:117). En sådan nedslidning gør det påkrævet, at nogen påtager sig at revidere begreberne, så de ikke ender med at betyde det stik modsatte af, hvad de oprindeligt betød. »Saa maa Styrelsen bemægtige sig et Individ, der bliver at bruge dertil«, forklarer SK, der karakteriserer det udvalgte individ som »den christelige Revisor« og præciserende føjer til, at vedkommendes opgave ikke bliver at forkynde sandheden med apostlens enfoldige eftertryk, men detektivisk og dialektisk »at opdage Falsknerierne«, så de kan blive »kjendelige og derved umulige« (NB32:117).

Selv om SK ikke påtager sig hvervet direkte, foranstalter han tit i sin journal kristelige revisioner af begreberne i forhold til deres oprindelige betydning, hvilket leder ham tilbage til en kristendom, der er forfærdende ved sin sublim fremmedhed og majestætiske væld (NB32:134). Om den smertefulde udsondring fra den velkendte verden, som den kristne må stå igennem, anvender SK ordet »Fremmedgjørelse« (NB32:72), der ligger i forlængelse af hans begreb om den »Uro«, hvormed Gud indfanger og fastholder et menneske: »Xstd. er den intensivest stærkeste, den størst mulige Uro, der lader sig ingen større tænke, den vil (...) urolige Msk-Tilværelsen fra dens dybeste Grund, sprænge Alt, bryde Alt« (NB32:110; jf. 79, 123).

En sådan uro anbringer SK også inde i flere af de billeder, han bruger, når han skal illustrere, hvordan det ubetingede skal slå ned midt i tidens dørsked: »som Rovdyrets Spring og som Rovfuglens Stød saaledes anbringes det Ubetingede især lige over for dette Charakterløse til en vis Grad« (NB32:25). Kun ved disse pludselige indbrud i den trygge og tilforladelige timelighed kan kristendommen overgå fra at være »et Forbigangent« til at blive »et Nærværende« (NB32:53) og derigennem udvirke det vovemod i individet, der er forudsætningen for at kunne indlade sig med, hvad der ikke er af denne verden. I en kristendom, »hvor der ikke voves længere ud end til det Sandsynlige, er Gud ubetinget ikke med« (NB32:4), forklarer SK, der senere anfører loven for anbringelsen af det ubetingede: »Loven for at anbringe et Relativt er: see Dig for, see Dig for. Loven for at anbringe et Ubetinget er: luk Øinene, bliv blind i Tro, see Dig for Gud i Himlens Skyld ikke for« (NB32:88).

Af denne lov følger uundgåeligt en kollision med dannelseskulturen og dens værdiorientering: »Alt hvad der vil forholde sig ubetinget, maa eo ipso støde an i denne Verden, collidere, thi denne Verden er just det Betingedes Verden« (NB32:135). Kristeligt er dette – bemærker SK i en marginaltilføjelse – et ufravigeligt »Axiom« (NB32:135.a). Tilsvarende aksiomatisk er den paradoksale lovmæssighed, der er givet med Gud, som er nærværende i sit fravær, men fraværende i det tilsyneladende nærvær:

Loven for Guds Nærhed og Fjernhed er nu denne:

Jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker, at her kan Gud da umuligt være tilstede, desto nærmere er han; omvendt, jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker her er Gud ganske nær, desto fjernere er han.

Jo mere Phænomenet, Tilsyneladelsen udtrykker at her kan Gud da umuligt være tilstede, desto nærmere er han. Saaledes i Xsto. (NB32:132; jf. 133)

Over for »det fade, vamble, sirupssøde Begreb af Verdens Frelser« (NB32:98; jf. 144), som det moderne menneske besynger og tilbeder, gør SK en kristendom gældende, der med sin majestætiske paradoksalitet slet og ret er »beregnet paa U-Socialiteet« (NB32:143), ja, som ligefrem genlyder af »Skriget fra Marterkamret (Operations-Stuen) hvor den Religieuse lider det at afdøe« (NB32:144; jf. 27). Kristendommen er »Lidelse, Qval, Døds-Kamp« (NB32:145) og dermed en religion, hvis sigte ikke blot er at udfælde mennesket af umiddelbarheden, men tillige at destruere dets livslyst: »Alt, Alt opdriver Msket og Slægten for at opretholde Livs-Lysten. Og skal et Msk. i Sandhed have med Gud at gjøre, være elsket og elske, blive Aand, maa først og fremmest Livs-Lysten bort« (NB32:61). Sammenlignet med jødedommen betegner kristendommen en »complet Pessimisme« (NB32:79; jf. 54), der ikke er opkommet i noget menneskes hjerte, men måske snarere i hjernen på Satan selv. I journalen noterer SK:

En Opfattelse af Xstdommen

som, efter hvad jeg veed, aldrig har været fremme er: Xstd. er Satans Opfindelse, beregnet paa at gjøre Mskene ulykkelige ved Hjælp af Phantasien. Som Ormen og som Fuglen udsøger den fineste Frugt, saaledes har Satan lagt an paa just de Fortrinligere, de med overveiende Phantasie og Følelse, for saa at lokke dem vild ved Phantasien, faae dem til at gjøre sig selv ulykkelige, og om muligt de Andre med.

Denne Opfattelse lod sig dog høre. (NB32:112; jf. 45)

I den kultur- og samfundskritik, der følger af dette standpunkt, kredser SK om individets åndelige død (NB32:37) som et resultat af det middelmådiges magtfulde triumf: »'Aand' er reent gaaet ud af Slægten; ideale Lidenskaber (...) forekomme slet ikke mere. Og derfor er ogsaa Xstd. draget ned i den usleste piankede Middelmaadighed« (NB32:13; jf. 16, 23, 140). Mennesket er både »Dyre-Skabning« og »Aands Mulighed« (NB32:14; jf. 16, 17, 23, 27), men som følge af det sandt menneskeliges fordrivelse fra mennesket er det moderne subjekt i den grad blevet bragt i ubalance, at det har mistet kontakten til det singulære selv, som det fra Guds side er anlagt til at skulle virkeliggøre: »Ak, men Msket er dog Dyre-Skabning og Magelighedens Lyst til Efterbelse er som hans anden Natur« (NB32:102). Som i de foregående journaler knyttes også i NB32 en række satiriske kommentarer til tidens forgabelse i »det Numeriske« (NB32:14, 17, 76, 83, 100, 110, 119) og til den manglende forståelse for, »at een er mere end Millioner« (NB32:17; jf. 14).

Anderledes positiv er SK i en optegnelse om kvinden, »som sammenlignet med Manden er overveiende Subjektivitet« og følgelig langt bedre forstår »at skjelne mellem det Officielle og det Personlige« (NB32:134). En kvinde egner sig desuden, hævder SK senere, »bedre til den egentlig religieuse Tjeneste«, idet hendes »Natur er ganske at give sig hen« (NB32:148). En særlig kombination af det kvindelige og det mandlige udgør dog religiøst set idealet: »En mandlig eminent Intellectualitet, betjent i qvindelig Underkastelse: det er det sande Religieuse« (NB32:148).

Til kritikken af dannelseskulturen føjer sig en lille gruppe optegnelser, der understreger det nødvendige i at påtage sig den opdragelse, som kristenheden har forsømt i generationer. »Falder det noget Barn ind, at det behøver Opdragelse?« (NB32:21) – spørger SK retorisk for at fremhæve den selvforstærkende funktion, som nedadstræbende og depraverende kræfter har i et samfund. Opdragelse er ifølge SK »at gjøre Forskjel« (NB32:63), hvilket vil sige at kunne skelne mellem væsentligt og uvæsentligt og være i stand til at omstille sig fra situation til situation. I dette perspektiv udviser »Christenheden især Protestantismen især i Danmark« (NB32:63; jf. 24, 55, 68, 80) en fuldstændig »Mangel paa Opdragelse, en Tølperagtighed mod det Guddommelige«, hvilket i sagens natur også gælder dens repræsentanter, selv de ypperste: »Hvor epigrammatisk: hvis nogen Mand har gjort Prætension paa at være og i høi Grad været selv tilfreds i denne Bevidsthed at være Dannet – da Biskop Mynster – Og dog paastaaer jeg, at han, christeligt, var ret en uopdragen Tølper trods nogen Bondeknold fra Landet« (NB32:63; jf. 29, 80, 105, 127, 136). Sand kristelig opdragelse beror nemlig ikke på forestillingen om »Perfectibilitet« (NB32:117) og angår derfor heller ikke individets gradvise forfinelse af sin humanitet; nej, sand kristelig opdragelse forudsætter en radikal omdannelse af subjektet, hvis samlede selv- og verdensforståelse skal brydes ned til grunden og genopføres i et nyt lys. At opfatte erfaringer gjort i historien som en legitim horisont for sin egen individuation er følgelig en misforståelse af den opgave, der påhviler den enkelte, så sandt som der kristeligt set ikke er »Mening i at tale om nogen Fremgang fra Slægt til Slægt. Hver Slægt begynder forfra, Examen er den samme« (NB32:119). Med sine bemærkninger til »Barne-Daabens Indbildning« (NB32:42), hvormed den forestilling korrigeres, at man skulle blive kristen ved at få »en Sjat Vand over Hovedet« (NB32:43), tilkendegiver SK, at grundlaget for en kristen eksistens ikke er tilvejebragt med dåbens sakramente eller tilsvarende ritualer. En sådan opfattelse er tværtimod en regression til religiøse praksisformer, som kristendommen ideelt set har lagt bag sig: »Ved Daaben er man – objektivt – Guds Folk, og det ovenikjøbet ved Barnedaab – – aldeles som

ved Omskærelsen er man Guds Folk« (NB32:52; jf. 107).

I adskillige af journalens optegnelser polemiserer SK mod den trivialisering af det at være kristen, som har fundet sted i en kultur, hvor ordet efterhånden bare er blevet til et »alm. intetsigende Circulations-Prædikament« (NB32:15) og en kristen eksistens noget nær »den største Nullitet« (NB32:127). Ret beset forholder det sig lige omvendt; »det, at der bliver en Xsten til«, er den »største af alle Begivenheder, langt større end en europæisk Krig« (NB32:127). Misforholdet mellem den genuine begivenhed og verdens talløse pseudo-begivenheder illustrerer SK også senere i journalen ved at modstille den kristnes stille henvendelse til Gud med kontinenternes larmende bekrigelse af hinanden (NB32:134; jf. 141), ja, SK giver efter for en eventyrlig trang til at skildre, hvorledes det over- og underjordiske personel reagerer ved efterretningen om et menneske, der ærligt og redeligt tilslutter sig kristendommen:

Som i Eventyret – naar Ordet siges, det i hundrede Aar fortryllede Slot, aabner sig og Alt bliver Liv: saaledes bliver Tilværelsen idel Opmærksomhed. Englene faae travlt, see nysgjerrige efter, hvad dette vil blive til, thi dette beskjeftiger dem. Paa den anden Side mørke, skumle Dæmoner, som længst have siddet uvirksomme og gnavet paa deres Fingre – de springe op, rette Lemmerne – thi her bliver Noget for os, sig de, og det have de længst ventet paa, thi Exemplar-Mskene give dem Intet at bestille, dem lige saa lidet som Englene. (NB32:127)

Lignende fantasier om det hinsidige finder man udfoldet andre steder i journalen (NB32:129), men SK foreholder gerne sig selv, at det æstetiske ikke må bortlede opmærksomheden fra det eksistentielle: »Hvad jeg saa ofte har sagt, det Digterske er en farlig Gave baade for Msket selv og for Andre, at hvad der skulde være Charakter-Forvandling ikke bliver en æsthetisk Opblussen« (NB32:129; jf. 65). At begrebet dog ikke uden videre formår at overflødiggøre billedet, bevidner den enorme metaforfond, som SK øser af, når han i dobbelt forstand vil forklare sit anliggende og til det formål inddrager alt lige fra »Himbærsaft« (NB32:22) til en dansende »Dragkiste« (NB32:44), en fin »Draabe Rosen-Olie« (NB32:48) og nogle »Convoluter« (NB32:76); men også »Flatus« og »Udtømmelse« (NB32:114) og anden peristaltisk metaforik (NB32:123) indgår i det samlede billedberedskab.

Manden bag NB32 giver sig ofte selvbiografisk til kende i sine optegnelser – og holder sig ikke beskedent tilbage: »I en Tid, hvor der er Higen nok efter Or[i]ginalitet, fremdukker pludselig en Originalitet saa qualitativ – at det maa blive Lidelse at være denne Originalitet. Dette er mit Tilfælde« (NB32:86; jf. 101). Genialiteten udprægede sig i SKs anlæg for at være »Spion«, men også i hans vedvarende vilje til at være en »mskelig Redelighed« (NB32:121). Til andre tider kan han skildre sig selv som den afmægtigste af alle, snart set med samtidens øjne (NB32:100), snart med egne, og toner da pludselig frem som en adspredt mand, der ikke kan samle sine tanker og takke Gud (NB32:73). I den biografiske afdeling genfortæller SK en »Historie Fader fortalte« (NB32:92), men ellers optages pladsen især af redegørelser for det omslag i SKs offentlige og personlige liv, der fulgte af *Corsarens* satiriske angreb. Situationen synes fortsat helt ulidelig: »Bestandigt omgivet af Nysgjerrighed, altid som en Fremmed, nu misundt, nu udgriint, nu beundret nu bestialsk begloet gjøres Alt Alt for om muligt at forhindre mig i at være mig selv« (NB32:95). SK beklager sig i den forbindelse over sin »uhyre Kjendthed« i de københavnske gader, hvor barnepigerne sender børnene i hans retning for at høre, hvad klokken er, og hvor ludere kan finde på at antaste ham om aftenen (NB32:96). Mest smerter det ham dog, at hans kærlighed til den menige mand og kvinde – »Tjenestepigen og Tjenestekarlen og Vægteren og Droskekudskens o: s: v:« (NB32:127; jf. 102, 125) – under alt dette er blevet ødelagt. Som en »fra Gaden kjendt Carricatur« (NB32:104) har SK alt i alt de bedste forudsætninger for at skrive en bog om »Grinets Mishandling« til brug for fremtidige »Xstds-Officianter« (NB32:106), der især bør vogte sig for det modbydeligste af alle moderne snyltedy, der helt symbolsk er blevet forvist til en marginaltilføjelse i journalen: »Væmmeligst af alle Arter Tyrannie: Lusenes; og væmmeligst af alle Tyranners Spyslikkere, Du Tyrannens, Lusenes Øientjener: 'Journalisten'!« (NB32:106.b) SK undlader derfor heller ikke at glæde sig over, at Schopenhauer kalder journalisterne for »Menings-Udleierne«, et udtryk, han finder »virkeligt værdifuldt«, fordi det angiver den absurde trafik, der ligger til grund for journalistens metier: »Han virker paa en dobbelt Maade, først indøver han af al Magt, at det er nødvendigt for ethvert Msk at have en Mening – og saa, saa anbefaler han sit Assortiment« (NB32:137).

Forestillinger om en bedre eftertid betegner SK som »en Naivitet, en Udialektiskhed«, thi hvad der forestår, er en »Eftertid, hvor beundrende Professor-Slyngler og Præste-Pak gjør den Afdødes Liv og Virken og Vidnen i Profit for sig og Familie« (NB32:113). Man fornemmer, at SK mere end bare aner, at han selv en dag vil blive indoptaget i »denne slyngelagtige Eftertid« (NB32:113), der vil trivialisere hans tanker og i hans navn afholde overskudsgivende individualitetskurser, der sikrer ham en lige så varig som ironisk plads i den almindelige kulturindustri:

Træd op selv som Individualitet, engageer en halv Snees Korybanter, Basunstødere og Trommeslagere, til at forkynde at man ved Forholdet til Dig bliver Individualitet – det lader sig charmant gjøre, bliver snart en brilliant Kjøbmands-Forretning. (NB32:102)